

A béke védelme a jog által: Miért került az International Association of Judges Nobel-békedíjra jelölésre?

2026 januárjának végén lejárt a Nobel-békedíjra jelölés határideje. A jelöltek állítására jogosultak között vannak a nemzeti parlamentek tagjai is, így én úgy döntöttem kihasználom ezen lehetőséget, hogy felhívjam a figyelmet egy olyan a béke és biztonság körébe eső kérdésre, melyre a közbeszédben gyakran kevesebb figyelem irányul: Az egyes bíróságok és bírók meghatározó szerepe a béke fenntartására a jog uralmán keresztül.

Jelölésem két szervezetre koncentrált: a világ különböző bírói egyesületeit összefoglaló International Association of Judges-ra (Nemzetközi Bírói Egyesület, vagy Bírák Nemzetközi Szövetsége) , valamint az ENSZ főbírói szervét jelentő Nemzetközi Bíróságra. Ez a cikk kifejti, hogy a IAJ miért érdemel nemzetközi elismerést, illetve, hogy miért kell a bírói függetlenséget a béke egyik sarokkövének tekinteni.

A békéről szóló közbeszéd gyakran koncentrálnak a diplomáciára, humanitárius segélyezésre vagy katonai elrettentésre. Ezek fontos elemek. Ugyanakkor a fenntartható békét nem csak az erőszak megszüntetésével lehet elérni; az a jogot biztosító intézményekbe vetett bizalmon, a szamon kérhetőségükön és a viták jogszerű rendezésén is múlik. A jog összeomlását gyakran az erőszak követi. Ahol a jogi intézmények működnek, nagyobb a valószínűsége, hogy a nézeteltérések a jogok és kötelezettségek keretében és nem erőn keresztül kerülnek rendezésre.

A bíróságok és bírák központi szerepet játszanak ebben. A független bíróságok védik az alkotmányos rendet, biztosítják az emberi jogokat, és számon kérik a kormányzatokat. Békés mechanizmusokat biztosítanak az állampolgárok egymás közötti, állammal szembeni és végső soron az államok közötti viták rendezésére. Hiteles bírói intézmények nélkül a demokratikus rendszerek meggyengülnek, a korrupció kiszélesedik és politikai konfliktusok nagyobb valószínűséggel eszkalálódnak és fordulnak instabilitásba és erőszakba.

Különösen szembeűnő a bírói intézmények fontossága a konfliktus utáni társadalmakban. Történelmi tanulság, hogy a megbékélés és a hosszú távú stabilitás érdekében szükséges az atrocitások és a nemzetközi jog súlyos megsértése miatti elszámoltatások. A bírósági eljárások, legyenek azok nemzeti vagy nemzetközi, segítenek a társadalmaknak szembenézni a múlt bűneivel miközben megerősítik, hogy még a legerősebb szereplők is a jog alanyai. Efféle elszámoltathatóság nélkül a sérelmek fennmaradnak és az erőszak körforgása gyakran folytatódhat.

Egy pár évvel ezelőtt Ruandában tett parlamenti látogatás során, megtapasztalhattam a jog és az intézmények összeomlásának pusztító következményeit. Az 1994-es népirtás elképzelhetetlen emberi szenvedésekhez vezetett. Ugyanakkor a nemzetközi és a nemzeti bírósági eljárások, melyek követték, megmutatták a bíróságok elengedhetetlen szerepét a bizalom újjáépítésében és a megbékélés elérésében. Az igazság önmagában nem tudja meggyógyítani a társadalmakat, de az igazság nélkül a gyógyulás sokkal nehezebbé válik.

Napjainkban ezen leckék fontossága ismét nyilvánvaló. Fegyveres konfliktusok zajlanak a világ számos részén és a nemzetközi jog komoly megsértése nyomasztó aggály maradt.

Amikor majd a háborúk ténylegesen véget érnek, a nemzetközi közösségnek nem csak arra kell képesnek lennie, hogy elítélje az egyes bűncselekményeket, de arra is, hogy ezen bűncselekményeket kinyomozza, vádat emeljen azokkal kapcsolatban és megítélje őket a jog szerint. A bíróságok és törvényszékek olyan mechanizmusokat biztosítanak, amelyeken keresztül megállapítható a felelősség, hozzájárulva mind az igazságszolgáltatáshoz, mind az elrettentéshez.

Ugyanakkor a bírói függetlenség egyre nagyobb kihívásokkal néz szembe számos országban. Még demokratikus régiókban is láthatunk próbálkozásokat a bíróságok meggyengítésére, bírók megfélemlítésére vagy politikailag irányított bírói kinevezésekre. Autoriterebb környezetben azon bírók, aki a jog pártatlan betartására törekednek elbocsátással, zaklatással vagy akár börtönnel is szembenézhetnek. Amikor a bíróságok elvesztik függetlenségüket, az állampolgárok elvesztik védelmüket a hatalommal való visszaéléssel szemben, rombolva ezzel a közintézményekbe vetett bizalmat.

Ebben az egyre összetettebbé váló környezetben a munkája különösen fontos. Az 1953-ban alapított IAJ a világ minden tájáról egyesíti a bírói egyesületeket azzal a céllal, hogy őrkdjön a bírói függetlenség felett és erősítse a jog uralmát.

A nemzetközi hálózatok értékét nem szabad alábecsülni. A bírák gyakran dolgoznak nemzeti rendszerekben és elszigetelve érezhetik magukat, ha politikai nyomással vagy intézményi kihívásokkal kell szembenézniük. A nemzetközi együttműködés segít megerősíteni a szakmai standardokat, kölcsönös megértést hirdet és szolidaritást biztosít, amikor a bírói függetlenség veszélybe kerül. A bírák határokon átnyúló összekapcsolásával az IAJ hozzájárul az olyan közös értékek fejlődéséhez, melyek világszinten megerősítik a jogbiztonságot és a demokratikus kormányzást.

Fontos kiemelni, hogy az IAJ nem képvisel politikai érdeket. Küldetése szakmai és intézményi: hogy megvédje a függetlenséget, ami elengedhetetlen a bírák független ítélezéséhez. Ez a függetlenség nem a bírák saját előjoga; az állampolgárok számára garancia arra, hogy jogaik megvédésre kerülnek és jogvitáikban igazságos döntés születik.

A Nobel-békedíj megítélése egy olyan szervezetnek, mely a bírákat képviseli nemzetközi szinten, egy tágabb üzenetet is közvetítene a béke fogalmának alapjáról. A béke nem olyasmi, ami a konferenciaasztalok felett születik, vagy ami nemzetközi egyezményeken keresztül biztosított. Napi szinten gondozzák és képviselik a tárgyalótermekben, ahol a jogi konfliktusokat erőszak nélkül oldják meg, a jogszerűséget tartják szem előtt, és ahol a hatóságok emlékeztetve vannak arra, hogy hatalmuk a jog által korlátok közé szorított.

A bírók és bíróságok munkájának elismerése kiemelné, hogy a béke azon intézményeken múlik, melyek képesek igazságot szolgáltatni. Rávilágítana a bírói függetlenség megvédésének fontosságára egy olyan korban, amikor az nyomás alatt van a világ számos pontján. Egyúttal elismerne számos olyan bírót, aki – gyakran a köz figyelme nélkül – nehéz körülmények között, nélkülözhetetlen munkát végez annak érdekében, hogy megvédje a demokratikus elveket és az emberi jogokat.

A jelölés ezért arra a tágabb eszmére kívánta felhívni a figyelmet, hogy a jogállamiság intézményei a békés társadalmak alapvető előfeltételei. Az olyan szervezetek, mint a International Association of Judges, elismerésével a nemzetközi közösség megerősítené,

hogy a jog továbbra is az egyik legerősebb eszköz maradt a konfliktusok megelőzésében és a viták békés rendezésében.

A béke végső soron a bizalmon múlik – az állampolgárok egymás közötti bizalmán, az intézményekbe vetett bizalmon és a nemzetek egymásba vetett bizalmán. A bíróságok és a bírák segítenek megteremteni és fenntartani ezt a bizalmat azáltal, hogy biztosítják a konfliktusoknak az erőszakkal szemben a jogon keresztül való rendezését. Ezen okból békében való közreműködésük kiemelése egyszerre időszerű és szükséges.

Even H. Eriksen

A Norvég Parlament tagja

A Munkás Párt igazságügyi politikai szóvivő és az Igazságügyi Állandó Bizottság első alelnöke.